

OMLADINA

GLASILO

NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA

I. L.: MLADINA IN TRUBARJEV JUBILEJ ANTON LAJOVIC: PAR BESED O RAZMERJU NAŠEGA INTELIGENTA-LAJIKA NAPRAM UMETNOSTIM Dr. M. ROSTOHAR: O ŠOLSKE REFORMI JANKO MAČKOVŠEK: SLOVENSKO-NEMŠKA MEJA NA KOROŠKEM LISTEK PRILOGA

PONATIS DOVOLJEN LE Z NAVEDBO VIRA

IZHAJA VSAK MESEC STANE LETNE 4 KRONE; ZA DIJAKE 2 KRONI; POSAMEZNA ŠTEVILKA 40 VIN. DOPISI NAJ SE BLAGOVOLE POŠILJATI UREDNIŠTVU NAJKASNEJE DO 20. VSAKEGA MESECA V LJUBLJANO NA BREG ŠT. 12 LE FRANKOVANA PISMA SE SPREJEMAJO UPRAVNIŠTVO JE V TISKARNI J. BLASNIKA NASLEDNIKOV V LJUBLJANI, BREG ŠT. 12 REKLAMACIJE SO POŠTINE PROSTE, ČE IMAJO NA NASLOVNI STRANI PRISTAVEK „REKLAMACIJA“ IN ČE SO ODPRTE ZARADI REDNEGA POŠILJANJA JE NATANKO NAZNANITI NASLOV IN BIVALIŠČE TER VSAKO IZPREMEMBO BIVALIŠČA OBLASTEM ODGOVOREN MIHAEL ROŽANEC IZDAJA EKSEKUTIVA NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA TISK J. BLASNIKA NASLEDNIKOV

ŠTEV. 3.

LJUBLJANA, ROŽNIK

LETO V.

1908

RAZNO.

Odprto pismo gospodu ravnatelju novomeške gimnazije. Izdali ste na dijaštvo svojega zavoda, ki je od lanskega leta po znameniti klerikalni vojski za slovenske srednješolske boje popolnoma slovenski, naslednjo okrožnico:

„Es sind Fälle vorgekommen, daß Gymnasialschüler Zeitschriften, welche die sittlich-religiöse Erziehung der Schüler bedrohen und auf die Charakterbildung einen höchst nachteiligen Einfluß haben, nicht bloß zu Hause gelesen, sondern auch in die Schule gebracht haben, nämlich die „Omladina“ und „Svobodna Misel“. Das Lesen dieser beiden Zeitschriften wird hiemit den Schülern des Gymnasiums verboten.

Alle Schüler, welche gegen diese Anordnung verstoßen, werden nach einmaliger fruchtloser Ermahnung vom Gymnasium entfernt.

Rudolfswert, am 6. Mai 1908.

Fr. Brežnik, m. p.“

Resnično težka obsodba, ki ste jo napisali o našem listu in za katero ste prevzeli celo odgovornost sami. Niste se posvetovali z Vam pridejanimi pedagogi, niste — kakor zahteva to čut odgovornosti in pravičnosti v takih stvareh — poiskali sklepa proforskega zbora ampak oblika Vaše obsodbe in prepovedi nam pravi, da ste ravnali povsem samolastno, okrožnica je ukaz gimnazijskega gospoda — c. kr. uradne osebe.

Nekaj čudnega je ta „uradna dolžnost“, katero ste s svojo okrožnico vsekakor vršili. Le premnogokrat mora kriti osebno odgovornost in včasih se skrije zanjo tudi dejanje, ki ni lepo in ne častno ne za urad in ne za osebo. Navadnemu človeku pa je nemogoče zahtevati javnega zadoščenja.

Vaše besede, gospod ravnatelj, so obrekovanje našega lista „Omladine“, so obrekovanje dijaške struje, ki ga izdaja in vseh onih, ki s smerjo in pisavo tega lista simpatizirajo. In med temi, gosp. ravnatelj, je tudi prav mnogo Vaših stanovskih tovarišev, katerim Vi nimate pravice odrekati poštenosti, ne ljubezni do mladine, ne pedagoške vestnosti.

Pravite, da spodbujamo nраво-versko vzgojo. Ne vemo, kako si dotični paragraf učnega reda tolmačite, če pa je Vaše mnenje to, da se pravi versko-nраво vzgajati, ako prepuščate svojega učenca hladnega srca vsem verskim dvomom, mu govorite o aoristih in kvadratih in mirno trpite, da si mladenič v težkem notranjem boju zaman išče prijatelja, svetovalca, katerega v Vas, svojem vzgojitelju ne najde, če mislite, da je Vaša naloga zgolj ta, ne posvetiti v globočine dijaške duše, ampak zadovoljiti se z lepo garniranim površjem, potem spodbujamo mi Vašo „versko-nраво vzgojo“. Toda kakšna je ta Vaša „versko-nраво“ vzgoja! Če sami še ne veste, tedaj Vam bodi povedano, da se v Vaših učencih vrši leto za letom notranji boj, ki ga imenujemo versko krizo. Glejte, v srcu marsikaterega Vašega petošolca, ki se Vam zdi otrok, je resnost verskega vprašanja že začrtala globoke črte. Stopil bi rad pred Vas, povedal Vam svoje dvome, a Vi držite roko na versko-nраво paragrafu, in katehef mu kaže katekizem. Versko-nраво vzgoja — noli me tangere za vsakega poslušnega profesorja. Vaš učenec pa zaide mogoče na kriva pota, izgubi z vero v predpisane točke katekizma mogoče za vedno tudi vsako versko čustvo, postane materialist, cinik. Včasih opazuje ta proces cela šola, vsi veste kako je z mladeničem, a molčite — in prikrivate.

Nas ne veže versko-nраво paragraf, zato si upamo biti toliko poštenu, da versko krizo v dijaštvu odkrito priznavamo. In ker vemo koliko se je v

MLADINA IN TRUBARJEV JUBILEJ.

Slavimo jubilej 400letnice našega največjega reformatorja Primoža Trubarja, v beli Ljubljani se pripravlja spomenik možu, katerega nastop je pred dawnimi stoletji pomenjal vstajenje slovenske duše, začetek slovenske kulture. Spomin na to dobo slovenske zgodovine je nerazdvojno zvezan z mogočno osebnostjo moža, ki nam ni le priznani stvaritelj naše književnosti, temveč duh, ki je osredotočil v sebi sočasne napredne smeri ter je hotel povzdigniti slovenski narod k samostojnosti in samozavesti, osvoboditi ga iz duševne revščine, v kateri se je nahajal.

V Trubarju in njegovem delu nas uči zgodovina veliko resnico, da je boj za duševno svobodo obenem boj za samozavest, žilavost in samostojnost naroda, za njega napredek in obstoj. „Ni svobode brez naroda, a ni tudi naroda brez svobode“ je smel upravičeno zaklicati češki akademski mladini vseučiliški profesor.

V živem spominu na slovensko reformacijo in nje velikega prvobornika leži pomen, a tudi sad Trubarjevega jubileja, in naša dolžnost je, da ta spomin vzbudimo in negujemo v sebi samih in med seboj, da ga oživimo v najširših slojih našega naroda. Češka reformacija, katero je navidezno tudi že podsul prah zgodovinske preteklosti, se je ob svojem jubileju obnovila, na novo je vsplamtel že skoraj, skoraj ugasli ogenj upornosti in in sile narodnega duha, ime kostniškega mučenika Jana Husa je izbojevalo novo zmago nad klerikalizmom: najmanj klerikalen, a obenem najbolj zaveden, najbolj kulturn in bogat med vsemi slovanskimi narodi je postal češki narod.

Slovenski mladini bodi Trubar in njegovo delo predmet resnega razmišljanja, vir novega navdušenja za njeno stremenje, tolažba v časih obsojanja, smešenja in preganjanja. V reformaciji najde mladina začetek mnogih idej, za katere se bori še danes, tu najde vzore neupogljivih mož, ki so z nevarnostjo lastnega življenja širili med narod to, kar so spoznali za dobro, tu najde vzglede vstrajnosti in delavnosti, ki nam kažejo pot dela.

V reformaciji najdemo začetek narodnosti in narodne zavesti. Nasproti cerkveni latinščini se uvede v cerkev in v šolo narodni jezik. Začno se izdajati knjige za narod. Čut narodnosti vodi k narodni samozavesti. Reformacija je položila temelj ljudski izobrazbi, ker je priznavala vsakega posameznika za zmožnega, da presoja o verskih in drugih zadevah

in ni navezan na cerkveno avtoriteto. Cerkev, šola in ljudska izobrazba imele so stopati roko v roki k splošni sreči in blagostanju ljudstva. Svoboda vesti in prepričanja je mogla peljati k svetovnemu miru, v katerem bi si bil vsak narod samostojno položil svojo kulturo. Narodnost pomeni misel in delo za narodovo samostojnost v vsakem smislu; v reformaciji vidimo boj za politično in versko samostojnost naroda.

Reformacija je boj za duševno in telesno svobodo. Za duševno svobodo se je borila reformacija v tem, da je osvobodila človeka od praznih ver in predsodkov, ki jih je seboj prinesel srednji vek, da je rešila vero raznih zunanostij, dogem in avtoritet ter pokazala drug svet, svet srca in čustva; obrnila je pogled človeka v njegovo notranjost ter je stem odprla ono kraljestvo božje, ki je vir vsake svobode, sreče in miru. Proti „stari veri“ je postavila človeško notranjo silo, ki sama išče in najde pot resnice in življenja. Stem je duševno osvobodila človeka ter pospešila boj za telesno svobodo, ki se pojavlja v velikanskem socialnem gibanju one dobe.

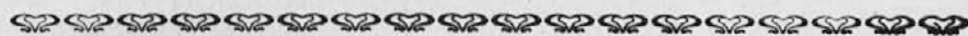
Osvobojeni slovenski duh je našel svoje težišče v sebi, zato se je začela naša kulturna sila koncentrirati. Naša prirodna politična in cerkvena razdeljenost je bila kriva, da Slovenci nismo imeli svojega kulturnega središča in tudi ne zavesti celokupnosti. V času reformacije je prvič dobila mladina, ki je doslej morala iskati izobrazbe po Italiji in Nemčiji, svoje središče v Ljubljani. Od l. 1563. imamo tam stanovsko gimnazijo, na kateri se uči tudi slovensko. Bil je to jeden prvih in najslavnejših zavodov te vrste v oni dobi na jugu Avstrije. Stem je bil položen temelj višjemu slovenskemu šolstvu, ki bi se bilo brez dvoma razvilo, da niso težke finančne razmere onemogočile daljši razvoj; kajti stanovi so bili od bojev izčrpani, dežela uničena, narod je trpel pod turškimi vpadi. Med kulturnimi delavci te dobe najdemo prvo slovensko mladino, ki se je zavedala svoje prve dolžnosti: delati za narod. Ni jim bila predolga pot v nemško Tbingo in na druga mesta, od koder so se vračali domov z novimi nazori. Mlado gibanje bi bilo šele dobilo svoj popolni narodni izraz, ko bi bilo utrdilo svoje središče na domačih tleh. Viharni čas sledečih let je ugonobil tudi ta up slovenske reformacije — do danes se še ni uresničil.

Narodnost, svoboda in lastno kulturno središče so menda trije glavni ideali, za katere se danes bori slovenska mladina in za katere so se borili naši reformatorji. In vsebina vsega je kulturni napredek naroda. Za tem so stremili prvi delavci na našem kulturnem polju — za tem stremimo mi.

Goreče predikante so pregnali, zažgali so uporne knjige, s pepelom so posuli mladi ogenj — in vendar: reformacija ni izginila, ni umrla. Tlačena in zaničevana je korakala z zgodovino, tiho in boječe sprva a vedno silneje se je oglašala v vedi in v življenju v raznih oblikah, in že govorimo o novi reformaciji. V XV. in XVI. stoletju se je v prvi reformaciji prerodilo evropsko ljudstvo, toda na eni strani je cerkev, na drugi država omejila svobodo vesti in prepričanja. Nastal je poslej dolg boj za osvobojenje človeka in njegove misli, ki je baš v današnjem času prikipele do vrhunca.

Udeležiti se ga mora mladina tudi v našem narodu. In kaj je naravnejše, da nam prav v teh trenutkih živo stopa pred oči ona doba, ko je prvič zadonel po domovini bojni glas za osamosvojenje slovenskega duha, da nam jasno stopa pred oči podoba našega reformatorja, ki je prvi šel na težko pot slovenskega kulturnega delavca. Danes nam je reformacija z njenimi boji in idejami bliže nego vsaka druga epoha, in oživetiti je treba nje spomin prav zato, da razumemo sedanji verski boj, da damo povračilo preteklosti.

Trubarjev jubilej nalaga mladini dolžnost, da izpregovori jasno in določno: hočemo-li biti narod Trubarjev ali Hrenov? Ali bomo držali križem roke, ali bomo sledili vzgledom naših reformatorjev ter vstrajali na poti kulturnega dela? Slovenska mladina more imeti za vse le en odgovor: da slavi Trubarjev jubilej v duhu in resnici, da nadaljuje z podvojenimi silami svoje kulturno delo.

ANTON LAJOVIC:

PAR BESED O RAZMERJU NAŠEGA INTELI- GENTA-LAJIKA NAPRAM UMETNOSTIM.

V kolikor se je naša inteligenca, zlasti mlajša, začela novejši čas interesirati za glasbo, za upodablajoče umetnosti, imenoma za slikarstvo in plastiko, je za njeno stališče tem strokam umetnosti nasproti, za njeno takozvano „umevanje“ teh umetnostij nadvse karakteristično to, da je bila literatura ona jedina posrednica, ki je našega inteligenta pripravila v neko bolj ali manj gorko estetično razmerje k posameznim umetninam. Našemu inteligentu, koprnečemu, da bi mu kdo pokazal pot v obljubljeno deželo lepote, z besedo ni znal pomagati ne slikar k lepoti slikarskih umetnin, ni znal ne kipar vzbuditi v njem resonance za ritem linije v plastiki, in mu ni vedel muzik označiti zvezd-vodnic, s pomočjo katerih bi revež-lajik brez nesreče in zablod prikrmaril skozi valovje kake simfonije.

V tej sili je prišel lajiku na pomoč literat, ki je prepričan, da mu poznanje njegove lastne umetnosti daje jako zanesljivo avtoriteto ne samo v specielni stroki, odgovarjajoči njegovemu talentu, ampak, da z isto lahkotnostjo in zanesljivostjo sodi o vseh drugih umetnostih. Kajti: saj so vse umetnosti v bistvu isto — to je njegovo stališče, kateremu gotovo ni odrekati precejšnje komodnosti. Sicer je treba priznati, da je v slikarskih umetninah, in deloma tudi v kiparskih, mnogo estetičnih faktorjev, za katere prinaša literat predispozicijo seboj, ker je z njimi stopil v resonančno razmerje že v svojem občevanju z naravo. To so zlasti: predmeti in pa (stopnjo višje) snovi slikarskih in kiparskih umetnin. Predmet in snov, to dvoje more literat s sredstvom svoje umetnostne stroke, t. j. z besedo, ravno prijeto in plastično podati, kakor slikar ali kipar s svojimi sredstvi, z barvo

oziroma črto (linijo). Naravno je torej literat, po nujnosti razmer postavljen lajiku za besednika glede izven njegove ležečih umetnostnih strok, mogel lajiku odklepati le tiste skrivnosti, za katere je imel ključ že iz svoje stroke, mogel mu je torej prikazivati le lepote predmeta in snovi. In zanimivo je, da so največ literature izzvali oni slikarji in kiparji, ki so po svojih predmetih in snoveh prišli literarnemu interesu blizu.*) Veliko slabše glede popularizacije se je godilo slikarjem, kiparjem, ki so se emancipirali tega, da bi učinkovali s predmetom, s snovjo, ampak kojih težnja je šla za bolj aristokratičnimi učinki, rastočimi ravno iz sredstev njihove specialne stroke, imenoma iz barve, črte. Tem nasproti se literat ni prav zavedel, kako mu je, in otrešel se jih je na kratko stem, da se je v čudnih kozolcih mišljenja postavil na neko umetniško demokratsko stališče in vse te nevšečneže z lahkotnim posmehom dekretiral za „l'art-pour-l'art“ — iste, njihovo umetnost za „Kunst für Feinschmecker“.

Še očitnejše se pa kaže s predmetom in snovjo izčrpana lepotna sprejemljivost literata in s to, po naravi stvari mu stavljeno mejo tudi njegova ograničena sposobnost (kompetenca) za tolmačenje izven njegove stroke ležečih umetnin, če gremo še eno stopnjo dalje do umetnosti, v gotovem smislu najbolj enostavne, do glasbe. V pretežni večini glasbenih umetnin ni ničesar predmetom zunanjega sveta podobnega, ničesar snovnega, na kar je literat navajen. To velja zlasti za takozvano absolutno glasbo: to je za ono, ki ni zvezana z besedo. Pri slednji, vokalni glasbi ima literat vsaj v besedi neko oporo, medtem ko pri oni ne ve ne kod ne kam, ladja je brez krmila v tonalnem valovju. Karakteristično: glede nobene druge umetnosti ni literat toliko z mistiko operiral, nikjer se pogrezal v tolike „globočine“

*) Spominavredno je, kar je v tem oziru povedal Rihard Muther v dunajski „Zeit“ z dne 9. aprila 1908 pišoč o novih publikacijah o Leiblu in Trübnerju. On izvaja: „Doch alle diese Publikationen (o slikarjih, kiparjih in njihovih delih) hatten einen gemeinsamen Grundzug: sie waren den Phantasten und Poeten, den Vertretern deutscher Gedankentiefe und deutschen Gemütes gewidmet. Weniger das Künstlerische als das Stoffliche gab den Ausschlag. Auch wenn diese stofflichen Gesichtspunkte nicht offen bekannt wurden, sprechen sie in Wahrheit doch mit. Das 2bändige Porträtswerk Lenbachs wäre gewiß nicht herausgegeben worden, wenn er namenlose Menschen und nicht Berühmtheiten gemahlt hätte. Und bei dem Wiener Segantiniwerk fiel zweierlei sehr stark ins Gewicht: 1. die Lebensgeschichte des Meisters mit ihren romanhaften Episoden und ihrem tragischen Abschluß; 2. der Umstand, dass er in seinen Bildern ein neues Thema behandelte. Man ließ sich ebensogern die alpinen Reisen des Hochplateaus schildern, wie man früher aufmerkte, wenn Bellerman von den Urwäldern Südamerikas oder Oswald Achenbach von dem Wundern der blauen Grotte erzählte. Ich selbst musste als Herausgeber der „Kunst“ mit dieser Lage der Dinge rechnen. Ich habe Bände über die Präraffaeliten, über Raps und Beardsley gebracht, weil sie unter kulturgeschichtlicher Etikette literarische Exkursionen ermöglichten. Ich war gezwungen ein Band „Worpswede“ herauszugeben, denn es ist schriftstellerisch ausgiebig, wenn Künstler unserer Zeit sich in einem weltfernen Nest vergraben. Der Verfasser kann dann die landschaftlichen Schönheiten dieses Nestes schildern und seine landschaftlichen Stimmungsbilder gleichsam an der Vogelscheuche von Malern aufhängen, die, wenn sie in einer Großstadt lebten, einen Biographen niemals gefunden hätten.“

duševnosti, nikjer koval o lepotnih učinkih skrivnostnejših besed, kot o njej, ki mu je „die Sprache des Unaussprechlichen“.

V resnici! Je tako! Glasba govori „negovorljiv jezik“, kakor v mnogem oziru tudi moderno slikarstvo. Ali treba je to geslo prijeti od strani, kjer se bo odprl ploden pogled.

Že sem omenil, da se je literat, po nujnosti razmer postavljen za umetniškega ciceroneja, najbolj prijel predmeta in snovi, torej onih lepotnih faktorjev, ki jih je mogel tudi sam s sredstvi svoje umetnosti, t. j. z besedo, popolno enakovredno reproducirati. Kar pa je estetičnih činiteljev izven predmetnosti in snovnosti, ni literat — če je sploh slutil njihovo eksistenco — nič vedel, kaj bi ž njimi. Zmanjkalo mu je besed. In naravno. Teh novih lepotnih faktorjev sploh ni mogoče zgrabiti z besedo, „neizrekljivi“ so v najprimitivnejšem smislu besede, ker so mreže — ne samo našega — jezika vse preohlapne, vse preveč na široko spletene, „grobmaschig“, da bi mogel kdo vanje vjeti tako nežne pojme.

Jezik si je pač vsaj deloma hotel pomagati, da bi zagrabil te neizrekljivosti. Izposodil si je posameznim umetnostim lastne termine in jih uporabljal pri drugih umetnostih, tako da radi govorimo n. pr. o barvnih simfonijah in o orkestralnih barvah, o melodiji linije in o masivnosti muzikalnega stavka itd. Ali kaj je doseženo stem? Mogoče edinole impulz, da odprem svoj pogled v gotovo smer! Ali pa kaj več?

Če se n. pr. navdušujem pred kom, recimo za čudovito umirjeno barveno harmonijo kakega Gainsboroughovega portreta, kaj mu podam s tem besednim valom? Harmonija: nekaj konsonantnega, torej prijetnega; barvna harmonija: umirjen = ustavljen, to bi se nanašalo mogoče na ustvarjajočega mojstra tehniško, umetniško zrelost, ki se naj odsvita iz umetnine. Rezultat za mojega poslušalca? Kvečjemu: da mi dopade nek Gainsboroughov portret in sicer vsled njegove prijetne barvenosti in da imam vtis, da je mojstrski narejen.

Vendar kakšna je umetnina sama, tega moj poslušalec iz mojih besed ne more prav nič spoznati, tudi če bi mu rekel, da ono barveno harmonijo tvorijo nebesno-modra z belo, rdečo in črno barvo.

Ni pač mogoče, da bi komu z besedo dopovedal in ga privedel do občutenja — jemljem primitivne stvari za primer — vehementne sile kakega Straussovega valčka, čara kake Dvořákové legende, krasote Wagnerjevega Siegfriedidylla, ne da bi ga pustil te slišati!

V vseh teh slučajih beseda popolno odpove.

Skratka: literat je mogel svojega varovanca-lajika voditi v labirint lepote le dotlej, dokler literatu samemu ni nit pošla, literatova vloga kot posredovalca k umetnostim, ležečim izven njegove stroke, se je nujno nehala, kakor hitro so literata zapustila njegova sredstva, kakor hitro mu je beseda odpovedala.

In kjer literat-učitelj ni vedel naprej, je moral obstati tudi lajik-učenec.

Jasno je, da je od tukaj dalje, kjer se neha vodstvo literata, treba iskati novih sredstev, da pridemo naprej.

Izmed teh sredstev se mi zdi eno: čim pogostejši duševni kontakt duševno zbranega sprejemalca z umetninami samimi (s čim večimi, tem lepše in bogatejše bo zvenela njegova duša) in sicer ne več pod vodstvom in avtoriteto literata, ampak pod vodstvom umetnika-strokovnjaka, in drugo, nič manj važno, v naših razmerah mogoče celo še važnejše, je neusmiljeno kritično raztelesenje vseh onih v naših kritikah posebno rabljenih vrednostnih pojmov, ki so doslej popolnoma sakrosanktni in kojih terorizmu je lajik v svoji duševni zaupljivosti izročen na milost in nemilost. To kritično izjasnjenje lajikovega stališča nasproti umetninam smatram za nujni regulativ nasproti vrednotni avtoriteti lajikovega voditelja, najsi bo ta že literat ali pa umetnik-strokovnjak. — To so stvari, potrebne in vredne, da govorim o njih obširneje.

(Dalje.)

Dr. M. ROSTOHAR:

O ŠOLSKI REFORMI.

Spisal prof. dr. D. Lončar.

Ta knjižica, bogata tako na plodovitih mislih, kakor na perečih pedagoških vprašanjih, ki jih je razvil pisatelj v tesnem okviru brošurice, je brezdvomno najzanimivejši pojav na slovenskem pedagoškem polju.

Avtor predvsem povdarja, da je šolstvo organska celota; iz tega pa sledi, da mora ta celota, ako hoče doseči svoj namen; tudi enotno delovati in to pri pouku, kakor pri preustrojitvi šolstva samega.

Ideal šole, kakor si jo misli in želi pisatelj, je svobodna šola, katere namen in pota je opisal s hvalevredno točnostjo in jasnostjo. To je bilo potrebno že zato, ker je svobodna šola nekaterim šolnikom še danes *horribile dictu*, dasiravno je postulat moderne pedagogike. Z zažemajočo kritiko sedajnega šolskega sistema in njegove vzgojevalne, oziroma učne metode, se prav dobro ujemajo razmotrivanja o enotni srednji šoli, o harmonični enotni vzgoji po raznih učiteljih in o avtonomiji srednje šole. Nič manj zanimiva so avtorjeva izvajanja o reformi vseučilišč, ki je v Ameriki splošno, na Angleškem in Japonskem pa deloma že izvedena.

Ni mogoče, da bi v obliki referata vsa ta pereča vprašanja šolske reforme podrobno obravnaval; zato se omejim na „filozofično propajdevtiko“, da tem natančneje pojasnim in razširim glavne misli, katere je avtor izrazil o tem predmetu srednješolskega pouka. — Ni ga predmeta med srednješolskimi disciplinami, razen klasične filologije, o katerega didaktični vrednosti se ne bi tako temeljito dvomilo, kakor ravno o filozofični propajdevtiki. Posledica te splošne skepse med šolniki je bila ta, da so jo na Nemškem kratkomalo odpravili iz srednjih šol, kar je bilo brez dvoma velika in nepremišljena napaka. Povdarjam pa takoj na tem mestu, da niti za trenotek ne dvomim, da je treba to disciplino temeljito preustrojiti, ako ji hočemo zagotoviti upravičeno mesto med srednješolskimi predmeti.

Predvsem si moramo biti na jasnem glede dveh glavnih točk tega predmeta:

1. Kaj je smoter filozofično-propajdevtičnega pouka na srednjih šolah?
2. Kako se postopa pri zasledovanju tega smotra?

Je-li treba v obeh ozirih temeljite reforme ali samo v enem izmed obeh?

V smislu instrukcij za pouk na gimnazijah iz leta 1884. je namen pouka v filozofični propajdevtiki sledeči:

„Sistematično znanje najsplošnejših oblik mišljenja, posebno pa znanstvenega pridobivanja spoznanja kot dovršitev cele gimnazijske izobrazbe in kot priprava za natančnejši pouk (für d. strengeren Unterricht) na vseučilišču. Predpogoj in pripomoček za to je pregledno poznanje pojavov duševnega življenja sploh, njih klasifikacija in distinkcija, zato da točnejše označimo in razlikujemo mišljenje in predmete mišljenja: torej psihologija in logika v najvišjih razredih po dve uri na teden.“ (Stran 397.) Oglejmo si li nekoliko natančnejše definicijo „filozofične propajdevtike“, tedaj pridemo do spoznanja, da si uradni avtor sam ni bil prav na jasnem s tem terminom. In zdi se mi celo, da ima dr. Lončar prav, ko piše: „ime »filozofična propajdevtika« je nesmisel, ker so priprave za filozofijo vse vede“ O filozofiji v resnici ni mogoče govoriti, ako ne pojмимо pod tem terminom duševne refleksije na vse posamezne vede z ozirom na njihovo notranjo organsko celoto, njihovo znanstveno vrednost in metodično dovršenost. Smatramo-li filozofično propajdevtiko kot „pripravo za natančnejši pouk na vseučilišču“, tedaj ni mogoče prav razumeti, kako da bi bila ravno psihologija in logika taka predmeta, ostali pa ne. Zakaj bi n. pr. zgodovine, kolikor se je uči na gimnaziji, ne smatrali za propajdevtično disciplino za specialne zgodovinske študije na vseučilišču, in ravnotako matematike, fizike, prirodopisa kot pripravljajoče discipline za njihove natančnejše študije? Vkolikor je sploh umestno govoriti o propajdevtičnih vedah, so torej matematika, fizika, prirodopis, zgodovina in sorodne stroke ravnotako propajdevtične discipline, kakor sta psihologija in logika, a vsaka predvsem za svoje natančnejše študije. Ta jedini smoter, katerega zamore doseči pouk v psihologiji in logiki, pa že zasluži, da se obe disciplini poučujeta na gimnaziji, v preustrojeni obliki seveda. Ako se naj v resnici „dovrši gimnazijska izobrazba“, tedaj je treba, da postanejo tudi etika, religija in estetika učni predmeti na srednjih šolah. „Dovršitev gimnazijske izobrazbe“ z elementarnim kurzom psihologije in logike, je torej le delna (pravzaprav je pravilneje, če govorimo o delni izpopolnitvi gimnazijske izobrazbe), in priprava za specialne vseučiliške študije je le relativna. Vendar ta smoter zasledujejo na srednjih šolah v tako skromni meri in na tako naiven, da ne rečem nepremišljen način, da je o „filozofični propajdevtiki“ težko govoriti drugače kakor grajajoče. In sicer zaradi tega, ker se pouk v ostalih duhovedah zanemarja, deloma pa zaradi tega, ker je učna metoda pravkar imenovanih dveh disciplin napačna, snov logike pa, katero dandanes predavajo na gimnazijah, je naravnost nerabna v dosego smotra prave filozofične izobrazbe.

Glavni metodi psihološkega izsledovanja sta opazovanje (samega sebe in drugih) in pa eksperiment. Po teh potih zbiramo svoje znanje o psihičnih pojavih.

Predavalna metoda, katera sedaj prevladuje pri psihološkem pouku, obstoji deloma v suhoparnem razlaganju psiholoških terminov, deloma pa v tem, da učitelj začetkom svojega predavanja pozivlja učence, naj se spominjajo na ta in ta psihični pojav, na ta in oni očutek, na to in ono čustvo i. t. d. — katerih pojavov pa učenci dostikrat niti doživeli niso, dostikrat pa so jih že popolnoma ali vsaj deloma pozabili. — Potem začne opisovati dotični fenomen in končno sledi definicija psihološkega termina, ki si ga učenec v najboljšem slučaju zapomni, toda pojava samega ne pozna. Najboljše razlaga psihologijo ta, kdor navaja učenca k opazovanju samega sebe; to nam potrjujejo izkušnje. Kaj so očitki, misli, čustva i. t. d., tega nam ne morete nikdar tako jasno razložiti, kakor nam to pojasni zaznava sama dotičnih pojavov. V psiholoških eksperimentih imamo imenitno sredstvo, da zamoremo psihične pojave na umeten način izzvati prav takrat, ko smo pripravljeni, da jih opazujemo. Sedanja predavalno-adhortativna metoda v psihologiji naj se torej nadomesti z opazovalno-eksperimentalno metodo. — Reformno vprašanje logike na srednjih šolah je mnogo bolj zamotano, in zadeva nele metodo poučevanja, ampak tudi snov samo. Vendar o tem hočem natančneje govoriti na drugem mestu.

JANKO MAČKOVSEK:

SLOVENSKO-NEMŠKA MEJA NA KOROŠKEM.*)

Z najnovejšo Begovo knjigo se je pomnožila naša manjšinska literatura za jako dragoceno delo. Niti Nemci niso še tako obširno orisali svoje meje s Slovenci, akoravno se je pri njih ta del literature izvanredno razvil. Vsebina Begove knjige je res zanimiva!

V „Splošni statistiki in zgodovinskem pregledu“ so razbrana ljudska štetja in cenitve raznih mož. Vidimo, da tudi preje ni bilo natančnejšega števila, ampak so štetja diferencirala celo po 25.000 duš. Shematizem za leto 1849. izkazuje 121.000 Slovencev, F i c k e r jih našteje l. 1857. le še 96.625. — V poglavju „nazadovanje slovenščine v cerkvah“ izvemo, da je izginila slovenščina iz 13 cerkev, ali pa se je omejila le na čitanje evangelija. — Še večje so izgube v šoli! L. 1861. smo imeli 28 slovenskih in 56 utra-

*) Slovensko-nemška meja na Koroškem. Narodopisne in zgodovinske črtice. Nabral Ante Beg. V Ljubljani. Narodna založba. 1908. M. 8°, str. 104. z zemljevidom. Cena 1 K 40 h, po pošti 1 K 50 h. — (Knjige nismo prejeli na ogled — nekatera slovenska založništva še ne poznajo, kakor se zdi, teh „novodobnih“ knjigotržnih forem. Na to dolžnost si jih bomo dovolili v prihodnje opozoriti na drug način: naše organizacije in seosebno „Prosveta“ se bodo navadile kupovati le one izdaje slov. književnega trga, ki bodo naznanjene v njihovem glasilu. Opomba uredn.)

kvističnih šol, danes pa so na celem Koroškem le 3 slovenske šole, vštevši tudi privatno šentrupertsko (pri Velikovcu). In v poglavju „nazadovanje na vsej črti“ imamo omenjena dela raznih preiskovalcev (Kindermann, Werzer, Jarnik, Kuzel-Launsky-Salzman, Petz, Bernhardt, Czörnig, Hauser, Wutte), iz katerih spoznamo velike naše izgube.

Naslednja poglavja opisujejo mejo, katero je pisatelj prehodil od Štajerske do Italije.

Vidimo, da germanizacija napreduje. V zadnjih 50 letih se je potopilo v nji, lahko rečemo, nešteto vasij in zaselij: največ pač v celovški okolici. O ponemčenju nekaterih krajev v novejšem času govori dejstvo, da se spoveduje v župnijah, ki veljajo za nemške (in tudi župljani med sabo nemško občujejo) — do 40% v slovenskem jeziku (Sv. Valpurga). Pri Šent Janžu na Mostiču se spoveduje celo do 90% ljudi v slovenščini, akoravno so drugače najzagrizenejši Nemci.

Občine, ki so si nabavile prve tudi slovenske napise ob cestah, je že skoraj strla germanizacija (Podklošter, Blatograd) in prva koroška občina, ki si je nekdanj omislila dvojezični občinski pečat — Dhorše — je čisto ponemčena, ljudje razumejo še slovenski, govore med seboj pa le v nemščini.

Zemljevid, ki je pridejan, služi v dobro orientacijo, da si vemo predstavljati, kakega pomena so posamezni kraji. Zarisanе so narodnostne meje po zemljevidu celovškega okrožja iz leta 1835., po Hermanitzu 1850., po Czörnigu (in obenem po Kozlerju) 1855. ter po ljudskem štetju l. 1880. Zaznamovana pa ni meja niti iz leta 1890. niti iz leta 1900. V tem vidimo napako. Akoravno gre narodnostna meja severneje, kakor jo zaznamuje zadnje štetje, je ta pas vendar tako prenasičen nemštva, da je skoraj izgubljen.

Videli bi, da je Sp. Dravograd že zvezan z nemško celino, da ima že naselje na Brodu, ki leži na desnem bregu Drave, nemško večino.

Pogrešamo zaznamovanja nemških jezikovnih otokov, kajti potem nam bi bilo bolj razumljivo, zakaj koncentrirajo Nemci ravno na nekaterih mestih se svoje moči. Videli bi, da so koroški Slovenci popolnoma odrezani od štajerskih po Sp. Dravogradu in Guštajnu na eni in Muti ter Marenbergu na drugi strani. — Videli bi nemško črto Ruda-Lipica-Pliberk-Dorbeša Ves. — Spoznali bi velikansko nevarnost za Velikovec. Izgubili smo ob obeh straneh ceste, ki pelje iz Št. Janža na Mostiču v Velikovec, sledeče kraje: Šmihelska gora, Šent Vid Mali, Ričja Ves, Gosinja ves, Zg. in Srednje Trušnje. V teh krajih smo šteli

leta 1880.	714 duš,	Nemci	47
„ 1890.	512	„	183
„ 1900.	184	„	506

In tako je Velikovec oddaljen le še približno 6 km od nemškega teritorija. — Našteti kraji ležijo (razven Šmihelske Gore) vsi v važenberški občini, ki je štela

leta 1880.	2984 Slovencev,	79 Nemcev
„ 1890.	2602	351
„ 1900.	1905	948

In če pomislimo, da je bilo pri državnoz. volitvah, poleg precejšnjega števila socialno-demokratskih glasov, oddanih za nemškega kandidata 172, za slovenskega pa le 135 glasov, spoznamo, da je potreba tukaj vseh sil. Ta del se še da rešiti, celovška okolica ne več.

Na desnem bregu Krke, kjer ležijo občine Št. Janž na Mostiču, Otmanje, Sv. Tomaž, Trdnja Ves in Žrele, so razmere zelo zamotane in za nas nevarne. Tukaj se ponekod mlajši zarod že nemško spoveduje. V teh občinah, kjer je bilo 5 nemških dvorazrednic, 4 nemške in 2 utrakvistični enorazrednici, so našteji leta 1900. 1641 Slovencev in 4632 Nemcev. Izmed otrok pa, ki obiskujejo te šole, je bilo 36 takih, ki so znali le slovenščino, 378 le nemščino in 699 otrok je bilo večjih obeh jezikov.

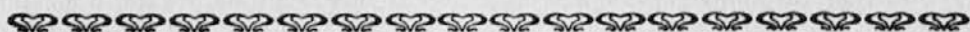
Nadalje zaznamuje zadnje štetje, da smo od leta 1890. izgubili v 26 krajih med Celovcem in Borovljami večino. Tako bi bile Borovlje že na nemškem teritoriju. — Ob Vrbskem jezeru so si zopet Nemci pridobili 9 krajev, tako da prebivamo le še na zapadnem delu južnega brega; Vrba z Vogličami Sp. in Žago pa je bila že leta 1890. nemška.

Vse to nam bi lahko karta povedala, kajti nevarno je zamolčati naše stanje.

V mapi manjka meja trbiškega jezikovnega otoka z leta 1880.

Opisano imamo mejo z res dragocenimi doneski in hvaležni moramo biti pisatelju, ki nam je podal vso črto od Radgone*) do najzapadnejše slovenske vasi. Zanimivo bi bilo, ako nam bi nekdo opisal še trge in mesta, kajti potem bi poznali, da na Koroškem in deloma na Štajerskem sploh nismo več narod, ker nas zastopa le en stan. Meščanstva smo imeli v teh kronovinah več pred 50 leti, saj je bil Celovec slovensko mesto.

Je torej zagrešeno, ako kličemo samo: „Meja se pogreza, rešimo jo!“, kajti še večje so naše izgube v mestih, trgih in industrijskih krajih, saj se preko teh pomika narodnostna meja v slovensko celino.

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

»Slovenija« na Dunaju si je na svojem I. rednem občnem zboru dne 16. vel. travna izvolila sledeči odbor: Predsednik: iur. Franjo Spiller; podpredsednik: med. Vekoslav Zalokar; tajnik: iur. Rado Prešeren; blagajnik: med. Božidar Küssel; knjižničar: iur. Josip Cepuder; arhivar: iur. Josip Grum; gospodar: for. Robert Hartman; namestnika: med. Makso Moric, iur. Jakob Uratnik; pregledniki: phil. Fran Mravljak, phil. Josip Bercé, agr. Albert Vedernjak.

»Tabor« v Gradcu si je izvolil na I. obč. zboru za letni tečaj sledeči odbor: predsednik: Korun Milan, cand. iur.; podpredsednik: Jančič Janko, cand. iur.; tajnik: Vrabl Niko, stud. iur.; blagajnik: Šumenjak Vekoslav, stud. iur.; knjižničar: Fischer Fran, stud. tehn.; gospodar: Boecio Lenart,

*) Slovensko-nemška meja na Štajerskem. Kulturno zgodovinski in narodopisni doneski. Nabral Ante Beg. Ponatis iz „Slovenskega Naroda“, z zemljepisnim načrtom. Cena 1 K. Ljubljana 1905. Tiskala „Narodna tiskarna“. Založil Ante Beg.

stud. iur.; namestnika: Miklič Matko, stud. tehn., Štefe Fran, stud. tehn.; pregledniki: Hrovat Vekoslav, stud. tehn., Lešnik Vekoslav, cand. iur., Reich Vekoslav, cand. phil.

»Adrija« je priredila tekom meseca maja vsak teden po dve poučni ekskurziji. Vršila je priprave za važni dijaški slovanski shod, ki se vrši v dneh 23.—30. junija. Storila je nadalje vse potrebne korake, da izide še letošnje leto v založbi „Slovanskega društva“ v Moskvi informativna brošura „Slovenci in Slovanstvo“ v vseh slovanskih jezikih. Prispevke so obljubili najuglednejši poznavatelji naših kulturnih in narodnostnih razmer.

Predavanja so se vršila po velikonočnih počitnicah sledeča, in sicer: v izobraževalnem klubu: phil. Kotnik: „Problem mednarodnega svetovnega jezika“, iur. Pučnik: „Organizacija in svoboda pojedinca“; v manjšinskem klubu: phil. Prekoršek: „Naše narodnostne razmere na Spod. Štajerskem s posebnim ozirom na nemške manjšine“, iur. Pučnik: „Doneski k dijaškemu prosvetnemu in obrambnemu delu v počitnicah“.

K zadnjim dogodkom na avstrijskih univerzah je zavzelo tudi graško jugoslovansko svobodomiselnost dijaštvo svoje stališče stem, da je v zadevi Wahrmundove afere sklicalo shod, na katerem se je sprejela resolucija, v kateri se zavzema za svobodo znanosti z vso odločnostjo. Hoče jo braniti proti klerikalcem, a z isto brezobzirnostjo tudi proti nemškemu dijaštvu, kakor hitro bo to zopet nastopilo proti nenemškemu dijaštvu; posebno pa povdarja resolucija, da vidi v neizpolnjenju kulturnih zahtev nenemških narodov po lastnih vseučiliščih zatiranje svobode znanosti. Poleg tega se zadovoljuje resolucija z dosedanjimi izjavami akad. senatov v tej zadevi in izraža svoje začudenje nad dejstvom, da ni nemško dijaštvo sedaj pri Wahrmundovi aferi tako glasno nastopilo s protestom tudi proti nasilstvom na zagrebški univerzi. Vsled te resolucije, katera ima svojo ost obrnjeno ne samo proti klerikalcem, ampak tudi proti nemškemu dijaštvu, je nastala v naših slovenskih klerikalnih listih cela križarska vojna proti jugoslovanskemu dijaštvu, posebno proti slovenskim radikalcem in pristašem narodno-napredne stranke. Z vsem zavijanjem in z vso neresnico, ki so jo zmožni žurnalisti pri „Slovencu“, „Sl. Gospodarju“ i. t. d. in njihovi dopisniki, so poskušali osramotiti jugoslovansko dijaštvo; pa cele resolucije dobesedno priobčiti poguma niso imeli. Kvasili so o zvezi jugoslovanskih dijakov z nemškimi dijaki, a naše odločne besede proti Nemcem ali celo naše zahteve po slovanskih univerzah niso niti omenili! Zdi se nam potrebno, da tukaj še enkrat javno in odločno sledeče konstatiramo: Jugoslovansko dijaštvo je nastopilo v zadevi zadnjih dogodkov na univerzah povsem samostojno in ni imelo niti najmanjšega stika z Nemci; celo zahvale, katero so mu Nemci poslali, ni vzelo na znanje, trdno držeč se principa, da ni hotelo s tem svojim protestom nikomur usluge narediti, ampak da je samo nastopilo za svoj kulturni ideal svobodne znanosti, katero hoče braniti tako proti klerikalcem, kakor proti Nemcem. To naj ponatisnejo klerikalni klevetniki, če imajo toliko spoštovanja do resnice, hčerke božje.

Konstatiramo še posebe, da naš boj ni bil nikakor namenjen direktno v prilog Wahrmunda, ki je vsenemški agitator in kot tak nam neprijazen, ampak samo in jedino proti prvemu navalu klerikalcev na svobodo vseučilišč smo protestirali, držeč se stavka: Principiis obsta!

Ravnotako so izročili jugoslovanski dijaki v Gradcu tudi v zadevi dogodkov, ko so nemški kmetje napadli graško univerzo in ko so zabranili

burši kmetom in pa delu dijaštva (nemškimi klerikalci) vstop na akademična tla, rektorju memorandum. Tudi tega so porabili klerikalci v nečedno agitacijo, dasiravno se v prvem delu spomenice izrecno zavzemamo za klerikalne dijake, ko protestiramo proti temu, da se jih ni pustilo na univerzo. Šele v drugem delu nastopamo proti onim, ki so prišli v resnici z namenom pretepati se na univerzo, kar je lahko vsakdo videl, ki je imel priliko si jih ogledati oborožene. Tu ni govora o gostih, kajti gost odide, če se ga ne pusti vstopiti, a se ne pretepa. Ravnotako pa obsojamo seveda nemško dijaštvo, ki od danes do jutri pozabi, kaj je svoboda in se raje z brahijalno silo bori za svoje čepice in drugo srednjeveško ropotijo, kakor pa da bi z resnim protestom in delom pariralo vsak naskok klerikalcev.

Zdelo se nam je potrebno to omeniti v obrambo proti napadom od klerikalne strani na svobodomiselno jugoslovansko dijaštvo. Če bi bili ti napadi stvarni in pošteni, ali celo upravičeni, bi molčali, a brezprimerna zlobnost, katera se spozna iz njih, nas sili na odgovor, da razjasnimo ves položaj. Posebno pa so klerikalci navdušeni za denunciantstvo: venomer groze z objavo imen protestujočih dijakov in ščujejo domače ljudi proti sinovom, ki študirajo v tujih mestih. Za obsodbo takega postopanja nam zmanjka besedij, kajti tu skušajo klerikalci nele otežkočiti gmotno eksistenco mnogih naših tovarišev, ampak skušajo odtujiti tudi njihove družine od njih, postopanje torej, katero je satansko-zlobno in ki mora slovensko dijaštvo prepričati, da je treba bojevati proti takšnim kreaturam boj do skrajnosti. Mi sicer dvomimo, da bodo dosegli kaj uspeha s temi grožnjami, a proti načinu boja moramo kljub temu protestirati in ga primerno označiti.

H koncu naj še omenimo, da so poročila nekaterih slovenskih listov, med njimi tudi „Nove Dobe“, ki baje ni klerikalna, da so se proti kmetom v vrstah buršev borili tudi slovenski dijaki, neresnična in temelje na zlobni laži ali pa slabi informaciji. Omenjenih tepežev se ni udeležil nobeden Slovenec in kedor je koga videl, naj ga imenuje, naj pa ne sumniči in laže! — Sicer pa bo ta odločen nastop jugoslovanskih akademikov rodil, kakor upamo, kar najboljših uspehov in bo priboril slovanskim dijakom v Gradcu na univerzi enakopravnost, kar bo zamašilo vsem našim nasprotnikom njihova lažnjiva usta.

Komite slovanskih akademičnih društev na Dunaju je sprejel v seji dne 14. maja sledeči resoluciji:

1. Slovanska akademična društva, zbrana v Komiteju slovanskih akad. društev na Dunaju, izražajo svoje najgloblje ogorčenje nad nezaslišano kršitvijo akademične svobode od strani hrvatske absolutistične vlade, ki je iz političnih vzrokov upokojila profesorja Šurmina in Manojloviča. Istočasno izrekajo hrvatskemu in srbskemu dijaštvu zagrebškega vseučilišča priznanje za občudovanjavredno požrtvovalnost, s katero vodi težavni boj za kršeno akad. svobodo, in pozdravljajo njegovo akcijo z nedeljenimi simpatijami.

2. Slovanska akademična društva, zastopana v Komiteju slov. akademičnih društev na Dunaju, ne smatrajo sistiranja predavanj profesorja Wahrunda od strani inomoške univerze za zadosten vzrok obširnih in dalekosežnih akcij, ker kršitev akad. svobode ni popolnoma jasna. Izjavljajo pa, da bodo vselej, kakor hitro se prekrši svobodo v pouku in učenju, za njo kar najodločneje nastopila.

Drugi vzrok, zakaj se niso doslej udeleževali slovanski dijaki manifestacij nemškega dijaštva, je to, da se nemško dijaštvo doslej ni izrazilo o eklatantni kršitvi akademične svobode na hrvatski zagrebški univerzi.

SLOVANSKO DIJAŠTVO.

Slovanski dijaški shod se je preložil na 23.—30. junija. Na shodu se bode, kakor smo že poročali, govorilo in obravnavalo o kulturnih, v prvi vrsti šolskih vprašanjih vseh slovanskih narodov. Slovenskim kulturnim težnjam je odmenjen drugi dan.

Shod ima namen dati vsemu naprednemu slovanskemu dijaštvu enotni kulturni program, predvsem pa ustvariti predpogoje praktične vzajemnosti naprednega slovanskega dijaštva. V tej zadnji točki vidimo veliko prednost tega shoda pred enakimi vseslovanskimi shodi. Ustanoviti se ima skupni osrednji izvrševalni odbor za vse slovansko dijaštvo. Da bi dobilo skupno nastopanje posebno slovanskega naprednega dijaštva v Avstriji tem več realne podlage, se ima ustanoviti centrum slovanskega dijaštva iz cele Avstrije in slovanske konzulate pri vseh visokih šolah in vseh večjih mestih, dalje skupni osrednji organ, ki bo prinašal dopise v vseh slovanskih jezikih. Mi, slovenska akademična mladina in slovanska sploh, moramo biti prepričani, da dobijo posamezni, posebno manjši slovanski narodi to kar hočejo le potom skupnega nastopa, le potom odločnega in smotrenega podpiranja interesov posameznih narodov od strani vsega Slovanstva. Pogrešamo torej predvsem zavedne solidarnosti, katera bi napravila konec negativnemu političnemu življenju slovanskih narodov, ki je bilo dosedaj glavna ovira njih narodnemu, kulturnemu in socialnemu razvoju. Potreba je nujna, da se začne med dijaštvom že misliti in delati skupno in stvarno za uresničenje praktične solidarnosti med slovanskimi narodi. To potrebo čutimo vsi in le to nam prinese zagotovljenje naših narodnih eksistenc.

Pozdravljamo torej slovanski shod še posebno kot sinovi naroda, ki mora zreti svojo pomoč in bodočnost le v Slovanstvu.

Program slovanskega dijaškega shoda 23.—30. junija 1908.

23. junija: Druga češka univerza v Brnu, češka poljedelska visoka šola, češka trgovska visoka šola, češko-montanistična akademija v Příbrami.

24. junija: Slovenska univerza; rusinska univerza; češko, slovensko, rusinsko srednješolstvo; habilitacije Slovencev in Rusinov; šolske zahteve Hrvatov in Srbov.

25. junija: Reforma visokošolskega študija; preustrojitev disciplinarnega reda visokih in srednjih šol; reforma pravniškega, medicinskega, filozofičnega in tehničnega študija; srednješolska reforma; ločitev teologične fakulte od vseučilišča; brezplačnost poduka; slavistika na visokih in srednjih šolah.

26. junija: Ženski študij na srednjih in visokih šolah. Posvetovanje o programu slovanske vzajemnosti svobodomiselnega in naprednega dijaštva.

27. junija: Dopoldne javno manifestačno zborovanje za šolske zahteve avstrijskih Slovanov.

28. junija dopoldne: Javni protestni shod proti potlačevanju Slovanov.

Na obeh shodih govorijo poslanci vseh slovanskih naprednih strank.

Oba dneva popoldan se vrši na Štřeleckem ostrovu vseštudentska slavnost.

Shod bo razdeljen na I. Narodnostne sekcije. II. Komisije in odbore.

Spor med akademičnima društvoma »Tabor« in »Triglav« na eni in akademičnim društvom »Hrvatska« na drugi strani poravnani. Jeseni t. l. sta odpovedali društvu „Tabor“ in „Triglav“ društvu „Hrvatska“ bratsko vez z motivacijo, da ni „Hrvatska“ pri znanih novemberskih demonstracijah nastopila skupno z ostalimi Jugoslovani proti buršem. Spor, ki je temeljil na raznih nesporazumljenjih in ki ga je povzročila prva razburjenost, se je poravnal pretekli mesec popolnoma. Prizadeta društva so izdala o vsej stvari sledečo izjavo, katero priobčujemo na prošnjo teh društev dobesedno:

Izjava zastopnikov akademičnih društev „Hrvatska“, „Srbadija“, „Tabor“ in „Triglav“ v sporni zadevi med „Hrvatsko“ in obema slovenskima društvoma:

1. Zastopniki društva „Hrvatska“ izjavljajo, da so bili o priliki demonstracij v mesecu novembru v principu za skupen nastop, kajti izjava takratnega zastopnika „Hrvatske“, da Hrvatje zato ne gredo s Slovenci in Srbi, ker so enkrat poprej pustili Slovenci Hrvatje na cedilu, ni odgovarjala takratnemu mišljenju v „Hrvatski“ in niti ni bil takratni zastopnik „Hrvatske“ v to pooblaščen. Zastopniki „Hrvatske“ izjavljajo še enkrat, da je le preostra oblika memoranda bila vzrok, da niso Hrvatje skupno s Slovenci in Srbi nastopili.

2. Zastopniki „Hrvatske“ obžalujejo, da niso potem, ko so odpovedali skupen nastop s Slovenci in Srbi, vsaj samostojno nastopili, ampak pustili vso akcijo v nemar.

3. Z ozirom na to današnjo izjavo „Hrvatske“ obžalujejo zastopniki „Tabora“ in „Triglava“, da sta se obe društvi svoječasno pre naglili z odpovedjo bratstva „Hrvatski“, ker sta društvi smatrali odklon memoranda s strani „Hrvatske“ kakor kršenje solidarnosti jugoslovanske vzajemnosti, dočim se je odklonitev v istini tika le forme.

4. Zastopniki „Hrvatske“ pripoznavajo, da ni bilo pravilno, ker so dali odgovor na ta memorandum v „Tagespostu“, dasiravno so Hrvatje ravnali bona fide, ker niso mogli vedeti, da je „Tagesposta“ svojo tozadevno notico povzela iz „Slovenskega Naroda“.

5. Zastopniki „Tabora“ in „Triglava“ pripoznavajo, da sta se društvi pre naglili z objavo še ne podpisanega memoranda v „Slovenskem Narodu“ in odklanjajo vsako odgovornost za objavo ravnoiste spomenice v „Tagesposti“.

6. Zastopniki društva „Tabor“ in „Triglav“ izjavljajo, da članki, ki so bili nekaj časa po tem razporu objavljeni v „Slovenskem Narodu“ in so bili naperjeni proti Hrvatom v Gradcu, niso izšli niti po direktni niti po indirektni incijativi teh obeh društev.

7. Ta izjava naj se pošlje v vse večje slovenske in hrvatske dnevnike. V Gradcu, dne 19. maja 1908.

Slede podpisi po treh zastopnikih vsakega akademičnega društva: „Hrvatska“, „Srbadija“, „Tabor“ in „Triglav“. — Sedaj ko so nastali med omenjenimi društvi zopet normalni odnošaji, se ustanovi v Gradcu v doglednem času jugoslovanski odsek, v katerem bodo zastopana vsa štiri zgoraj omenjena društva.

DIJAŠKO-SOCIALNI VESTNIK.

Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju slavi letos dvajsetletnico svojega obstoja. O tej priliki se obrača na vse prijatelje mladine, zlasti pa tudi na vse one, ki so nekdanj uživali dobrote tega društva, s prošnjo za podpore. Pozivu se pridružujemo tudi mi ter prosimo naše tovariše in starejšine, da nabirajo darove za to prekornostno institucijo ter širijo o počitnicah umevanje njenih važnih nalog. Nabrane svote naj se pošiljajo našemu upravništvu z izrecno pripombo „za dunajsko podporno društvo“. Omladina bi rada nabrala znaten dar narodno-radikalnega dijaštva pod geslom „Dijaštvo sebi“!

Umrl je v Gorici gozdarski svetnik E. Gutmann, ki je zapustil skoraj vse svoje premoženje za slovenske dijaške ustanove. Dobrotniku slovenske mladine bodi zemljica lahka!

Popravek. V zadnjem našem članku „grobovi tulijo“ se nam je vrnila formalna pomota. Od umrlih semeniščnikov, ki smo jih navedli kot maturante, niso dejansko vsi dospeli do zrelostne skušnje, pač pa so bili sošolci istega letnika. V „Listku“ navedeni † jurist Franc Drev ni bil semeniščnik.

MANJŠINSKI VESTNIK.

Glavna skupščina »Ustřední Matice Školské« v Pragi. Dne 24. maja se je vršila 27. skupščina češke Šolske Matice v Pragi. Iz obsežnega poročila, ki ga je na skupščini podalo predsedstvo, posnemamo, da je imela Matica v letu 1907. — 784.238 K 80 v dohodkov ter 772.566 K 4 v izdatkov, torej še 11.672 K 76 v prebitka. Čut narodne dolžnosti sili Čeha celo v daljni tujini, da prispeva za Matico. Tako so na primer izročili lansko leto za časa V. sokolskega zleta v Pragi Čehi iz Amerike lepo vsoto 25.505 K 43 v. Češka gasilna (!) društva so nabrala v svojih nabiralnikih 3.996 K 34 v in v eni praški gostilni „u Fleků“, se je po krajcarjih samo lansko leto nabralo 4008 K 38 v. Kedaj postane naša šolska družba tako popularna? — Podružnice, katerih ima Matica sedaj 490, so za leto 1907. prispevale s 351.622 K, (prvenstvo ima praška ženska podružnica s 30.000 K) — podpirala sta jo tudi izdatno deželna odbora češki in moravski z zneskom 55.700 K. — Učnih zavodov ima Matica 116 (med temi dve srednji šoli) kjer se podučuje 12.625 učencev. Vkljub temu še zahaja danes 70.000 čeških otrok v nemške šole. V službi Matice je 423 plačanih oseb; v osrednji pisarni je 19 uradnikov, ki so v preteklem letu odposlali 47.873 dopisov ter jih 17.191 sprejeli. Požrtvovalnost češkega naroda se kaže v impozantni svoti 12.735.239 K 21 v, katere je Matica tekom 27 let prejela.

Na skupščini se je tudi razmotrivalo, naj bi se uvedel v čeških mestih narodni davek in sicer z 1% doklado v korist šolski Matici. Narodni svet se že več časa peča s to zadevo ter se bo s tem poskusilo v treh čeških mestih. — Priporočalo se je tudi več narodnega gospodarstva v vseh narodnih zbirkah. Češki narod je z raznimi zbirkami: za spomenike, narodne dome, sokolovne, spominske deske itd. silno preobložen, kar je gotovo na škodo prepotrebni splošno narodnim institucijam. Uredila naj bi se centralizacija narodnega davka. — Važnega zborovanja so se udeležili tudi delegati „Eksekutive“ in „Adrije“.

D. S.

RAZNO.

Za slovanske kulturne zahteve. Z vnemo in vstrajnostjo širi češko dijaštvo med narodom umnevanje za kulturne ideje, za katerimi stremijo avstrijski slovanski narodi. Tako ustvarjajo Čehi svojim zastopnikom v državnem zboru mogočno resonanco ljudske volje, ki v enodušnosti in silnosti svoje zahteve doseže prej ali slej preko vseh ovir, vladinih in parlamentarnih, drugo češko vseučilišče v Brnu — ker se vlada sicer upa upirati manjšemu ali večjemu številu poslancev, ne bo se pa upala upirati silni odločno izraženi zahtevi celokupnega naroda. Na Češkem ne zidajo kakor pri nas novega kulturnega središča samo maloštevilni inteligenti, ampak vsak član naroda postaja svobojevnik in sodelavec. V najširših vrstah pa se tudi praktično goji slovanska vzajemnost, reči smemo, da pozna češko ljudstvo mnogokrat naše slovenske kulturne razmere boljše, nego naš kmet in delavec. — To je v veliki meri zasluga češkega dijaštva, ki ima sicer pri tem svojem delu veliko oporo v voditeljih češkega naroda.

V nedeljo 24. majnika sem se udeležil takega informativnega in agitačnega shoda za slovanske kulturne zahteve. Priredili so ga podčbradski akademiki v staroslavnem kraljevskem mestu Podčbradih pod protektoratom mestnega in okrajnega odbora. Shoda se je udeležilo 12 državnih in cela vrsta deželnih poslancev, naša organizacija „Adrija“ je odposlala 4 zastopnike slovenskega nar. radikal. dijaštva, slovenska delegacija v drž. zboru je bila zastopana po posl. Mandiču in Štreklju, Hrvati po hrv. dež. posl. Stjepanu Radiću, Rusini po drž. posl. Kolessi in Dnēstrjanskim. Glavni referat je podal v krasnem govoru poslanec prof. Drtina, ki je m. dr. jasno in vsestransko osvetlil slovanske razmere. V imenu „Adrije“ je govoril tovariš phil. Lah. Velika dvorana mestne hranilnice je bila natlačeno polna navdušenih poslušalcev obojega spola iz vseh slojev naroda. Soglasno se je sprejela jako podrobno sestavljena resolucija, katere na Slovence in Hrvate se nanašajoči del navajamo:

Za slovenski in hrvatski narod v Cislajtaniji zahtevamo predvsem:

1. pomnoženje slovenskih ljudskih šol na Koroškem, Štajerskem in Primorskem; ustanovitev javnih slovenskih šol v Trstu in Gorici ter hrvatskih ljudskih šol v Istri;

2. ustanovitev in primerno organizacijo potrebnega števila slovenskih in hrvatskih meščanskih in obrtno-nadaljevalnih šol;

3. učiteljišča v Celovcu, Ljubljani, Mariboru, Gorici naj se preuredijo narodnim potrebam primerno; v Primorju naj se ustanovi novo slovensko in hrvatsko učiteljišče;

4. zahtevamo nadalje, da se ustanovijo slovenske in hrvatske poljedelske, obrtne in trgovske šole. Obrtna nižja šola v Ljubljani naj se primerno razširi, v Trstu naj se ustanovi nova obrtna šola. V Primorju naj se v primernem številu zgradijo slovenske in hrvatske navtične šole;

5. ustanovijo naj se v potrebnem številu izključno slovenske gimnazije in realke nele na Kranjskem, temveč zlasti na južnem Štajerskem, Koroškem in v Primorju. Najprvo pa se naj ustanovijo v Gorici in v Trstu slovenske pararelke.

6. Za jugoslovansko visokošolstvo zahtevamo: a) skušnje napravljene na zagrebški univerzi naj veljajo tudi za Cislajtanijo. Da se more to pripoznati, naj se preje ustanovijo na zagrebški univerzi potrebne stolice in uvedejo izpiti iz avstrijskega prava; b) poleg jugoslovanskega znanstvenega centra v Zagrebu naj se pospešijo priprave za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani, predvsem pravniške in filozofične fakulte, za katere ustanovitev je kranjski deželni zbor s soglasnim sklepom 28. II. 1898 ustanovil poseben zaklad; c) poklicani činitelji naj omogočijo vznik samostojnega jugoslovanskega tehnično-trgovskega centra v Trstu.

Bilkova razstava. Umetnik Bilek, jeden največjih čeških soharjev, je razstavil v Pragi in v raznih mestih na Češkem svoja dela v prid fondu, iz katerega se naj postavi češki študujoči mladini v Pragi simbolični spomenik. Bilek je mistik in zajema snov za svoja dela iz biblije, njegova dela so globoko premišljena, iz njih odseva bogato duševno življenje tega velikega umetnika. Kakor nam je znano, bi bilo mogoče nekatera Bilkova dela razstaviti tudi v Ljubljani. „Prosveta“ bi storila veliko delo, ko bi se poprijela te akcije. Seveda bo pri „Prosveti“ govorilo pokritje režij odločilno besedo.

Priloga „Omladini“

št. 3.

V. Z.

BESEDA UČITELJIŠČNIKOM.

Današnji slabi, skoraj obupni položaj slovenskega učiteljstva se nikakor ne da primerjati z velikimi zahtevami, ki se stavijo v učitelja kot vzgojevalca mladine in naroda. Slaba, sramotno nizka plača in vrhu tega še pregnanstvo v zapuščene, od vseh izobraževalnih sredstev oddaljene vasi, ustvarjata, tipe, kakor jih je narisal Cankar v Martinu Kačurju. Že učiteljišča, na katerih naj se pripravljajo mladi možje za resno nalogo vzgajanja, so v mnogih ozirih tako nedostatna in pomankljiva, da kriče zahtevajo temeljitih reform. Ko pa stopi mladi učitelj z zrelostnim spričevalom v roki v službo, tedaj mu je — z malimi izjemami — odvzeta možnost, da bi še nadalje skrbel za svojo izobrazbo. Pač se mu nudi široko polje delavnosti med ljudstvom; toda primanjkuje mu moralne opore od katerekoli strani od zunaj, sam v sebi pa je ne najde, ker mu je dala šolska izobrazba premalo.

Ta žalostna dejstva govore jasno in odločno, kako nujno je potreba, da se učiteljiščnik poprime sam s svojo lastno energijo in pridnostjo dela na samem sebi, da sam nadomesti to, česar mu šola ne daje. V dobi svojih šolskih študij naj si učiteljiščnik nabere duševnih zakladov, katere lahko potem uporabi, ko bo v osamljenosti in zapuščenosti navezan na samega sebe in svojo zmožnost. Tista moralna sila, ki si jo pridobi s samovzgojo in samoizobrazbo, mu bo v najtrdnjšo oporo v časih, ko bo življenje tolklo s trdo pestjo po njem. Kdor si pravočasno ni nabral dovolj znanja in trdne volje, ta se uda brezplodni resignaciji ob najmanjšem razočaranju, uda se pijači, brezdelnosti in postane polagoma samo točna mašina.

Učiteljski stan pa zahteva morda bolj, nego kateri drugi, krepkih, energičnih in vstrajnih delavcev.

Naloga, katero mora vršiti učitelj, že sama določa, v katerih stvareh je potrebno največ izobrazbe. Kakor je obširen delokrog učitelja, tako obširna mora biti tudi njegova izobrazba. Predvsem je treba splošne izobrazbe, ki naj dá podlago, da je učitelj poučen o svojem stališču kot človek in o splošnih dogodkih v kulturnem svetu. Neposredno občevanje s priprostim ljudstvom zahteva, da more učitelj pojasniti to ali ono stvar

splošnega značaja. Kako je mogoče pridobiti to izobrazbo? Potitično časopisje prinaša dannadan članke in notice o dogodkih v kulturnem svetu. Res je, da so ta poročila mnogokrat pisana tendenciozno ali celo napačno, toda pravo jedro se vendarle lahko izlušči v razgovorih in debatah s tovariši. Majhen krog ali klub je najpripravnejše sredstvo za to. Večje važnosti nego politično časopisje pa so razni mesečniki, različne poljudno-znanstvene revije, ki obdelujejo aktualna vprašanja v resnem in nepristranskem tonu. Če se je združilo več tovarišev v klub, jim je omogočeno, da nabavijo skupno z majhnimi stroški primerne časopise. Gledišče, javna predavanja: vse to se da kaj lahko izrabiti za izobrazbo.

Zlasti bi opozarjal tovariše učiteljiščnike, kako neobhodno je potrebno, da si pridobijo nekoliko pojmov o narodnem gospodarstvu. Učitelj, morda edini inteligent v kraju, mora stati vedno z dobrim svetom na strani ljudstva, mora poznati nekoliko poslovanje denarnih zavodov, zadrug itd. V šoli se pač poučuje kmetijstvo, kar pa nikakor ne zadostuje. Tudi pouk je gotovo potreben, toda učitelj mora vedeti še nekoliko več, to namreč, kako se na najboljši način spravijo deželni pridelki v denar. V podrobnosti se ne moremo spuščati, povdarjali bi le še enkrat, da poglavje o narodnem gospodarstvu ne sme biti tuje učiteljiščniku. Narod je mogoče umstveno in moralno dvigniti le tedaj, ako stoji gospodarsko na lastnih nogah.

Učitelj je vzgojevatelj mladine, nič manj pa tudi vzgojevatelj naroda. In s tem je tudi že opredeljena druga, jako važna naloga učiteljskega naraščaja, naloga, proučevati narodni značaj, ljudsko psihologijo.

Po učiteljiščih se pač poučuje pedagogika, kako naj se vzgajajo otroci v dobre, pametne ljudi, upošteva pa se pri tem jako malo splošno psihologijo. Ni dovolj, da človek ve, po katerih pravilih je treba poučevati ta ali oni predmet, predvsem je treba, da učitelj temeljito pozna dušo otrokovo, vse poteze in finese otroškega značaja in da potem na podlagi psihologičnega spoznanja ustvari primerno metodo. Razširjena je zahteva po individualni vzgoji učenca; ker je pa z ozirom na današnjo uredbo šol ta zahteva neizvedljiva, je treba vendar, da se vpošteva v danem okviru kolikor mogoče značaje učencev. Tozadevno se torej nudi učiteljiščniku zanimiv predmet.

Učitelj je tudi vzgojevatelj naroda!

Pravila pedagogike niso veljavna samo za vzgojo mladih ljudi; istotako je treba vzgojevati po gotovih pedagogičnih pravilih tudi narod, ki je v nekaterih ozirih podoben mlademu, še nerazvitemu človeku. Kakor se vodi otroka od stopnje do stopnje dalje do višje izobrazbe, ravno tako se mora postopati z ljudstvom. Polagoma se podaja vedno nekaj novega, vedno nekaj višjega in težjega in popolnoma napačno bi bilo, ko bi stopil med ljudstvo in mu kar naenkrat, ne oziraje se na njegovo duševno stanje, jel razlagati najtežje probleme. Dosegel ne bi ničesar, pač pa bi morda še celo škodoval. Zato je popolnoma upravičena zahteva, da poznaj tisti, ki hoče ljudstvo vzgajati, narodovo dušo in njegovo dosedanjo stopnjo izobraženosti.

Zopet lep in hvaležen predmet, kateremu naj posvetijo prihodnji učitelji vso skrb in pridnost!

Tovariši učiteljiščniki! Ako hočete z resnostjo in trdno voljo slediti pozivu učitelja Peska, ki se glasi: „Na delo med ljudstvo!“, tedaj se morate pobrigati za svojo lastno izobrazbo! Podali smo vam v tem članku nekaj misli in navodil; naše naštevanje ni sicer popolno, toda morda doseže saj v toliko svoj namen, da vzbudi v vas samih še več novih idej in načrtov.

Izobražen človek nahaja v samem sebi mogočno sredstvo proti malodušju in bojzljivosti, proti vsem zunanjim napadom in neprilikam, obenem pa izobraženost veča tudi moč in ugled. Kolikor bolj bo učiteljstvo izobraženo, toliko prej si pribori tudi boljše socialno stališče in boljše plačo. V znanju in izobraženosti leži moč, ki se ji morajo ukloniti vsi tisti, ki nastopajo sedaj kot sovražniki in obrekovalci učiteljskega stanu.

L. L.:

ŠPORT IN IGRE.

Izpregovorili smo že zadnjič nekaj besedi o tem predmetu z željo, da si mladina sama pomaga tam, kjer nje „vzgojitelji“ in „vzgojevalni“ zavodi ne store potrebnih korakov. Spominjam se dnij, ko smo hodili na dolensko cesto „kozy bit“, ali ko smo „se šli“ na gradu „mance“ in „kofe!“ Naskakali in naletali smo se dovolj in ker nismo vedeli nič boljšega, je bilo to boljše nego nič, da si je bilo pri vsem malo estetičnega. Tovariši iz boljših hiš so bili srečnejši, mogli so iti na „lawn-tennis“ in so tam igrali z boljšo družbo. Zavidali jih nismo, vendar smo v sebi čutili nekako pravico do višjega sveta, kajti, če smo skupaj prenašali usodo šolskih klopij, zakaj bi ne smeli tudi skupaj igrati? Toda nedostajalo nam je denarja, primerne obleke in zadovoljiti smo se morali s tem, da smo gledali od daleč. Toda to, kar smo čutili je bilo popolnoma naravno čustvo študentske enakosti in enakopravnosti.

Tam v ozadju je grozeče molčala zaprta šola, nje okna so gledala v naravo s strašočimi očmi, nje pročelje je bilo podobno obrazu strogega profesorja, ki se celo leto ni zasmel. Zato smo neradi gledali tja. Niti na misel nam ni prišlo, da bi nam ona, kot vzgojevalni zavod, morala po končani šoli nuditi priliko za primerno zabavo. In vendar je bilo tako. Morala bi. Nje igrišče bi nam moralo biti na razpolago, da bi na njem mladina po volji zaigrala svoje igre. Toda igrišča v tem pomenu ni bilo in ga še danes ni.

Za igrišče je primeren kraj zunaj mesta, na prostem. Biti mora ravno, splanirano in obširno, kajti le na takem se da igrati več iger ob enem, kar je za veliko število nujno potrebno, in kar je glavno: le tako se dajo igrati igre pravilno n. pr. lawn-tennis, football ect. Omenili smo že zadnjič, da je primernejše, da se razne igre z žogo i. t. d. igrajo po pravilih, nego da se suje in meče brez smisla sem ter tje. So proti temu nekateri ugovori

z vzgojeslovnega stališča, ki pa prihajajo le iz ozkosrčnosti. Tako n. pr. se pravi: ako se igra igra po pravilih, ni to igra, ampak šport in namen šole ni gojiti športe. Vsak šport vodi k strasti, kar neugodno vpliva na mladino in jo moti pri učenju. Mislimo, da v tem oziru zaleže dovolj prijateljska beseda dobrega učitelja, ki opomni učenca, naj primerno združi „dulce et utile“. V angleških in tudi v naših šolah igra navadno profesor oz. učitelj sam med učenci in sicer ne kot nadzornik, ampak kot soigralec. To zelo ugodno upliva i pri igri, i v šoli, ker se s tem vzgojitelj ne stavi kot strog vsevedec nad učence, ampak kot njihov dober prijatelj sodrug. Vzemimo torej footballovo igro, ki je danes po vseh tudi avstrijskih zavodih najbolj razširjena. Ako jo igramo brez pravil, sujejo učenci žogo sem ter tja in se kmalu naveličajo, ker se jim zdi brezmiselno. Ako pa imamo ravno, štirioglato igrišče, primerno dolgo in široko z obema strankama, izgleda stvar takoj drugače. Igra potrebuje 22 igralcev, na vsaki strani 11. Gre se za to, da spravi ena stranka nasprotni stranki žogo v branko, kar se imenuje goal. Tu vidimo takoj drugačno igro. Ker se igralec žoge ne sme dotakniti z roko, mora igrati s celim telesom, posebno z nogami. Ker ima igra gotov cilj, vadi se mladi človek v vztrajnosti; ker pa uspeh igre leži predvsem v primerni kombinaciji in podajanju žoge med igralci, kar potrebuje mnogo premišljenosti, mora paziti vsak igralec na to, da deluje skupaj s celoto, kar ugodno upliva tudi na razvoj značaja. Taka igra je sama na sebi zanimiva in vabi igralca in gledalca. V angliji imajo svoj „School-footbaall-association“, v tej zvezi so zastopani klubi posameznih zavodov, da potem igrajo med seboj tekme. Teh tekem se udeležujejo ne le profesorji in stariši, ampak tudi množica drugih gledalcev. Pri nas so posegla dozdej v akcijo mesta in razna društva. Mesta so oskrbela primerna igrišča, društva pa so izposlovala vsaj toliko, da sme mladina igrati v njih področju. V tem oziru so trgovske šole, katerih moderna vzgoja je znana, storile prvi korak naprej. Pa tudi posamezni zavodi, realke in gimnazije, imajo že svoja pravilna igrišča in klube, ki smejo tudi javno tekmovati s klubi drugih zavodov. To se godi posebno na Češkem, kjer se radi velike skrbi za vzgojo mladine, moderni principi vzgoje najprej uveljavljajo. Šport je treba popularizirati, ter ga osvojiti širokim masam, posebno mladini, ker spada to k telesni vzgoji ljudstva. Dandanes se tudi že v sokolu poleg splošne telovadbe razvijajo razni športi, dasi se je spočetka stavil sokol proti športu, kot proti enostranosti. Gotovo je, da bodo telovadna društva s tem le pridobila, ker s tem koncentrirajo vso telesno vzgojo v sebi; kajti sicer bi se šport ločil od njih. Šport se je danes tako udomačil v moderni družbi, da noben dober dnevni časopis brez športne rubrike ne izhaja, razun „Slov. Narod“ in par drugih slabih dnevnikov. Danes, ko so celo na Dunaju sklenili nekoliko modernizirati svojo zastarelo vzgojo, je treba, da tudi v tem oziru postanemo modernejši. In tu ima mladina svojo besedo.

KSENIJ VERIN:
MOJA POT.

Dokler oči mi bodo uprte
in s krvjo zaznamovane črte:
— le v delu smisel je življenja,
le z delom svoj vršiš namen —
ne bodem strašil se trpljenja,
ne bodem branil se bremen!

KSENIJ VERIN:
VPRAŠANJE.

Misliš kaj name,
ko na oboku
toliko svetlih
zvezdic se vname?

In ko z višine
ktera se vrtno,
da za vse veke
v temi izgine:

Ljubica moja,
kaj se ne vkrade
v srčece tvoje
dih nepokoja?

KSENIJ VERIN:
PESEM.

V morje je zaplaval
pisan čoln,
v njem sedi mladenič,
hrepenenja poln.

Kje bo konec poti?
Breg cvetoč
ali morja neprodirna,
temna noč?

Kdo ve, kaj pri srcu
mi je tak težko,
ko zrem čolnič pisan
in se vprašam to? . . .

KSENIJ VERIN:
MRAK.

Večerno solnce je zašlo
in od dobnav je vstajal mrak,
polagoma razpel peroti
in vas zazibal v sen sladak.

Tako mehko kot zna le on,
mi je vzbudil srce
in misli moje romale
so hrepenenj steze.

Dotaknil se je tudi mene,
a mi oči zatisnil ni,
da gledajoč čarobne slike
bi zabil trnjeve poti.

In ko so šle v mladost nazaj
pozdravljat lepe dni,
so vrnile se k meni spet
orošenih oči.

STANKO PAVEL:
OB REKI.

Tiha reka, temna reka,
znaš li mojemu srcu leka?

Temna reka, hitiš, šumiš,
umem, kaj mi govoriš.

Iščem ga, ne najdem ga,
srce mi umira gorja.

„Kakor voda mimo gre,
mine tudi tvoje gorje“.

ANICA G.:

PESEM GROBOV.

Poljana vzcvetela je,
nevesta okinčena, omamljiva
krasote svoje stobojne
vsa zažarela je;
in solnce žarke opojne
z azurja siplje, razliva,
življenja loka in njiva
kipi brstečega,
v zefirju se valovečega.
Vse, vse se razcveto je,
v ljubavi objelo je
in gomile so razcvetele.

Gomile so razcvetele,
bohotne, visoke trave
obrastle križe so preperete
in pesmi tihe, sanjave,
v večernih sencah šumijo;
otožni, rahli zvoki
čez stebelca šelestijo

in vzdihni zategli in joki
v žalobno topé se melodijo
in plakajo . . .

Grobovi so zacveteli . . .
Tu smrt in življenje
roke si podajata,
tu prijateljsko spajata
v bolešno se harmonijo.
Iz smrti klije življenje
in kroži iz vekov v veke . . .

A mi tavamo, blodimo
in sanjamo cilje neznane,
kam gremo, po kaj, ne sodimo,
dokler nam smeli korak ne zastane,
in smrt koprneče se k nam privije,
nam kri in moči in življenje izpije
in v mir nas popelje Nirvane.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Slovenske gimnazije. Toliko se govori pri nas o poslovenjenju naših srednjih šol, a vendar smo prišli pri tem še prav malo daleč. Ne oziraje se na pouk v slovenskem jeziku, vidimo, da je še vse poslovanje takozvanih slovenskih gimnazij popolnoma nemško. Letna poročila so nemška, spričevala so nemška, konference se vrše v nemškem jeziku, če potrkáš na vrata ravnateljeva, se ti oglasi nemški odgovor: herein itd. Vsepovsod torej nemško in mi se zadovoljujemo s praznimi frazami.

Opozorjamo, da ima „najbolj“ slovenska gimnazija, to je II. državna gimnazija v Ljubljani, samonemške pečatnike.

Trgovska šola v Ljubljani. Konečno se vendarle otvori v Ljubljani sredi meseca novembra pripravljalni tečaj za nižjo slovensko trgovsko šolo. Zdi se nam pa, da se hoče iz te šole napraviti le nekaj zavod, v katerem naj se slovensko trgovstvo poklerikali. Čemu se naj poučuje naprimer na trgovski šoli veronauk, nam je povsem nerazumljivo, kajti v svoji trgovski praksi ga gotovo ne bo nihče rabil. Sicer pa čakamo nadaljnjih rezultatov.

Ples. Začenja se zopet za srednješolce plesna doba. Izjavljamo v naprej, da smatramo pouk v plesu za vsakega srednješolca neobhodno potrebnim, ker se nauči vsakdo pri plesu potrebnega vedenja in občevanja. Obenem pa moramo pripomniti, da ne sme biti nobenemu srednješolcu ples vse. Ples je končno le zabava, in zabavamo se šele po dokončanem stanovskem opravilu. Stanovsko opravilo vsakega srednješolca pa je šola. Koristimo narodu le z učenjem in ne s plesom in zato svarimo vse srednješolske tovariše predtem, da bi posvetili vso svojo pozornost le plesu, šolo pa pri

tem zanemarjali. Znano je tudi, da so oni, katerim je bil ples vse, postali popolnoma nesposobni za vsako resno delo v poznejšem življenju in da se jih vpoštevata kvečjemu le pri aranžiranju kake veselice. To pa ne more biti nikdar cilj slovenskega srednješolca.

Velike počitnice. Naučno ministerstvo hoče preložiti velike počitnice na dobo od 1. julija do 31. avgusta. Za mnenje so vprašane vse srednje šole.

O srednješolskih knjižnicah je prinesel letošnji „Slovan“ daljšo študijo izpod peresa Janka Podgorjanskega. Veseli nas, da se je končno začel še kdo drugi zanimati za vprašanje srednješolskih knjižnic razven „Omladine“, ki je neprestano grajala vse nedostatke v knjižnicah naših srednjih šol. V študiji je dokazano, da vse dijaške knjižnice s par izjemami slabo napredujejo. Dokler se dosedanje slabe razmere ne izpremenijo, dokler šolska knjižnica ne nudi dijaku dovolj čtiva za izobrazbo, je pač popolnoma umestno, da si srednješolci pomagajo z drugimi knjižnicami, oziroma na ta način, da si več tovarišev skupno naroči to ali ono literarno delo.

Nemška agitacija. Z nekega učiteljskega smo prejeli poročilo, kako nabira nemško-nacionalni profesor učiteljice za šulferajnske šole. Čakal je kandidatkinje po ponavljalnem zrelostnem izpitu pri vratih in jim ponujal „mastne“ službe na deželi, ne da bi povedal kaj natančnejšega. Neka abiturijentinja bi se mu bila kmalu usedla na limanice, toda, ko je izpoznala zvijačo, se je še pravočasno rešila. Res jako lep in dostojen način pridobivati učiteljskih moči za germanizatorične šole! V to stvar bomo še natančneje posvetili.

ŽENSKI VESTNIK.

Nekaj o čitanju in naših čitateljicah. Naše mlade ženske čitajo kaj rade, a vse ono, kar si pridobé s čitanjem, je zelo malo. Saj je znano, da čitajo le radi vsebine, da čitajo taka dela, ki razburjajo samo fantazijo, a so majhne ali celo nikakoršne literarne vrednosti. Poznam dekleta in tudi žene — tu mislim našo inteligenco — ki poznajo natanko „Beračeve skrivnosti“ in „Grofico beračico“, ki so jim znani stoteri nemški „šundromani“, a ne vedo, da imamo Jurčiča, o modernih slovenskih pisateljih pa se jim niti ne sanja. Čita se navadno naglo, domišljija se razburja, koristi ni nobene. Da, koliko jih je takih, ki položijo knjigo stran, ker vidijo, da se „na koncu ne vzameta.“ Da ne prinaša tako čitanje nikakoršne koristi, je samoumevno. Ni čuda torej, da ne zna skoro nobena izmed naših žen spisati niti poštenega pisma, da se človek zgraža skoro, če mora čitati tako „pismo“.

Še bolj pa nas mora boleti, če opazimo, kako pičlo in pomanjkljivo je znanje slovenske ali sploh literature pri naših ženskah. Če bi čitale pazljivo, bi si na eni strani ugladile svoj štil, na drugi strani bi si pa pridobile lepega literarnega znanja. Ali bi ne bilo prav, če bi si naše mlade dijakinje napravile male beležke, izpisovale lepe rečenice in si tako ugladile štil in izpopolnile jezikovno znanje? Koliko koristi bi bilo, če bi čitale po gotovem programu in bile izbirčne v čtivu in bi ne vzele v roke vsake knjige, ki so slučajno slišale o njej! Prevelike važnosti bi bilo, da ne čitajo samo leposlovja, ampak sežejo tudi po kakem poljudno znanstvenem delu in potem po kakem res znanstvenem delu. A ne le iz slovenske literature naj bi si izbirale čtiva, seči morajo tudi po delih iz slovanskih, oziroma tujih literatur, da si ugladijo okus in štil. Toda to so samo misli, ki jih hočemo v prihodnjih številkah razložiti malo natančneje.

M. R.

RAZNO.

I. avstrijski protialkoholni shod se je vršil od 12. do 15. oktobra na Dunaju. Pokazal nam je, koliko je napredovalo protialkoholno gibanje v Avstriji od zadnjega sličnega mednarodnega shoda leta 1901. Shoda so se udeležila protialkoholna društva cele Avstrije brez razlike narodnosti in političnega mišljenja. Prof. Weichselbaum je otvoril shod in poudarjal potrebo skupnega dela proti skupnemu sovražniku-alkoholu. Vrsto znanstvenih predavanj je otvoril prof. Kabrhel (Praga), ki je govoril o vplivu alkohola na klični plazma. Sledila so predavanja prof. Kassowitza: „Alkohol v otroški dobi“, prof. Weichselbauma: „Alkohol in tuberkuloza“ i. t. d. Drugi dan so poročali zastopniki posameznih dežel o položaju in vseh protialkoholnega gibanja v dotičnih deželah. V imenu Slovencev je govoril župnik Kalan iz Zapog. Slovenci smo bili na shodu zelo števino zastopani. Bilo je navzočih več poslancev S. L. S. Poslanec Krek je predlagal naj se postavno prepove dajati nedoletnim delavcem alkoholne pijače, župnik Kalan je stavil predlog, naj se osnuje na Dunaju osrednje društvo protialkoholnega gibanja. Naši napredni krogi so zopet pokazali svojo indolenco in ignorirali shod; dalje je treba pribiti, da ni bilo navzočega nobenega slovenskega zdravnika. Izmed predlogov o obrambnih sredstvih proti alkoholizmu je za nas zanimivo predvsem, da se je ponovila zahteva, naj se preosnuje pouk v naravoslovju in uvede kot učni predmet higijena, kakor je to v Ameriki, na Finskem, Švedskem.

V zvezi s shodom je bila tudi protialkoholna razstava, ki nas pa ni posebno zadovoljila in nikakor ni dosegla razstave „Otrok“ v Ljubljani. Že lokal (stari higijenični inštitut) je bil neumesten, tudi razstavljeni predmeti niso nudili nič posebnega.

Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev je zborovala letos v Gorici. Narodno-radikalno dijaštvo je zastopal na shodu tovariš dr. Bogumil Vošnjak.

Deutsche Mittelschule für Krain und Küstenland je imela pretekli mesec svoje letno zborovanje v Divači. Iz poročila o tem zborovanju v graških listih izvemo, da šteje to društvo ogromno število! 81 nemških profesorjev na Kranjskem in Primorskem. Nemci gledajo na vsako izpraznjeno mesto, kako bi je zasedli z nemškim profesorjem in spravijo zato, če potrebno, vse, kar ima le količkaj vpliva, pokoncu. Da je to resnica, nam kažejo ravno letošnja imenovanja na goriški realki. Pri nas pa se za vse to naši zastopniki prav malo, ali pa celo nič ne brigajo. Malo vpitja po časopisju pa je cela zadeva rešena. Kdaj bomo prišli že tako daleč, da bo izvolila slovenska delegacija v državnem zboru izmed sebe poslanca, ki naj bi se bavil pretežno s slovenskim srednješolskim vprašanjem. Kdaj se bodo začeli naši poslanski krogi zanimati za razna srednješolska osebna vprašanja. To so zanje malenkosti in ravno radi tega, ker se pri nas vedno prezirajo te „malenkosti“, ne pridemo nikdar dalje in radi tega je tudi število članov zgoraj omenjenega društva tako visoko.

Cesarjev jubilej. Prihodnji mesec proslavijo tudi srednje šole na Slovenskem cesarjevo šestdesetletnico. Vse te proslave bomo vestno zasledovali, ker se nam zdi, da bodo delali slovenski dijaki povsod le štafažo in da se bo na marsikaterem zavodu še celo ob tej priliki žalilo naše narodno čuvstvo.

preteklosti grešilo ravno v tem oziru, kako je verski cinizem v velikem delu slovenskega dijaštva vso idealnost mladih duš, se bavimo v našem listu z verskim vprašanjem. Če ste brali naša verska pisma, morate nam priznati vsaj ono: da gojimo in vzbujamo pojmovanje in razumevanje velikega vprašanja, ki mu je ime verstvo. Ne smešimo nobenega verskega prepričanja, ne silimo nikogar verovati v naše besede — a toliko pošteni smo, da izražamo odkrito svoje mnenje in se borimo proti tistim značajem, ki na zunaj povešajo oči in sklepajo roke — v srcu pa se „komediji“ smeji.

Vi, gospod ravnatelj, pravite, da vzgajamo stem neznačajneže. Poslužili ste se stare terminologije, tako stare in znane, da nam je skoraj nepotrebno jo zavračati. Če ste filolog ste mogoče storili to že dostikrati za nas sami, ko ste svojim učencem razlagali Sokrata. Z ozirom na Vas in Vaš zavod pa nam dovolite vendar par vprašanj. Se li pravi vzgajati značajneže, ako govorite svoji skrbi izročeni mladini, da je list pohujšljiv in slab ter prisilite svoje profesorje, da čitajo to Vašo obsodbo dijakom, ki mogoče o tem ali onem dobro vedo, da to Vaše dejanje obsoja? Kaj si misli Vaše dijaštvo, ki vidi okolu sebe celo vrsto odkritosrčnih, poštenih in značajnih mladeničev, ki stojijo že leta in leta pod vplivom našega lista — o katerem pravite, da vzgaja neznačajneže. Kam se obračajo misli Vašega dijaštva, kateremu naenkrat prepovedujete list, ki ga je smelo nemoteno čitati že celo gimnazijsko generacijo? In kaj bodo posledice Vaše brezmiselne prepovedi? O tem ste pač sami prepričani, da ne bo odpravila našega lista z Vašega zavoda, a tega morda ne veste, da bo vzgajala denunciante v onih Vaših učencih, ki se Vas bojijo — a Vas ne ljubijo in ne spoštujejo.

Mi Vam prepovedi našega lista ne zamerimo — zgodilo se je to že tudi drugod. Toda da si upate obsojati naš list kot nevaren in pohujšljiv ter izreči o njem brez utemeljitve besede Vaše okrožnice, to nam je dalo povod k današnjemu odgovoru. Skoraj pa bi nas bilo prepričalo, da se z Vami o značajnosti ne moremo pripraviti. — Iz naroda za narod!

Albert Kramer, urednik „Omladine“.

Izlet »Prosvete« v Prago. Tovariše, ki se nameravajo udeležiti izleta v Prago, opozarjamo, da se je treba prigrasiti najpozneje do 1. julija, na poznejše prigrasitve se najbrže ne bo mogoče več ozirati. Odhod iz Ljubljane bo 24. julija zjutraj. Pred odhodom iz Ljubljane bo treba položiti 16 K za vožnjo v 3. razr. oseb. vlaka iz Ljubljane v Prago in iz Prage čez Dunaj v Ljubljano ter za režij. stroške. Izlet z vožnjo vred bo veljal ca. 70 K (ne, kakor se je zadnjič v „Omladini“ poročalo, samo 60 K). Prigrasitve in vprašanja (z znamko za odgovor) naj se pošiljajo na naslov: V. M. Zalar, Ljubljana, sv. Petra cesta 26.

Cvetje s polja svobodomiselnega. Kadar gre za kako „duhovito“ kritiko našega lista in stremljenja naše struje, tedaj odkladajo klerikalci svojo modrost med dnevne politične notice svojega dnevnika. Vzrok za to je jako enostaven: Zora bi se v očeh svojih bralcev s tako skrhanim orožjem le malo preveč blamirala, na drugi strani pa bi naši „gospodje“ in v njihovem varstvu stoječi katoliški izobraženci in izobraževani ne zvedeli, kakšna brezverska banda, brez prepričanja in brez pameti so ti nesrečni „omladinaši“.

V eni zadnjih številčk „Slovenca“ se nahaja taka momentna fotografija narodno-radikalnega dijaštva na katero bi neradi pozabili. Zato jo posnemamo dobesedno. Slovenec piše pod zgorajšnjim naslovom: „V zadnji „Omladini“ je nekdo nevesekdo izprožil misel, naj tudi liberalni akademiki organizirajo kmečke fante! Kaj bi izgubljali besedi o takem načrtu! Naša poštena mladina bo take „izobraževavce“ na prag postavila. V isti „Omladini“ priznava

nekdo z ozirom na „Zoro“, ki je razkrinkala v daljši vrsti člankov brez-
 verstvo radikalnih dijakov, da omladinaši sploh nobenega prepričanja in
 enotnega naziranja nimajo! Tako-le piše: „Radikalci prepuščamo razumu
 in vesti posameznika, da si ustvari podrobno sliko svojega razmerja do
 sveta“. Taki ljudje, ki torej nimajo nobenega prepričanja, ampak, kjer vsak
 misli lahko, kar se mu poljubi, ne bodo učili naše kmečke in delavske
 mladine, kaj in komu naj veruje! V ravnosti „Omladini“ beremo na strani
 36. tudi sledečo nevenljivo duhovitost: „Omenjamo, da ravno na tem polju
 (kar se tiče posameznih ver) poznamo nešteto absolutnih resnic. Ergo so
 in morejo biti te resnice le subjektivne!“ Dobri prijatelj: nešteto absolutnih
 resnic ni, ampak samo ena je absolutna. Že dve absolutni resnici sta
 nesmisel, kaj še več! Sklep, da so vse resnice le subjektivne, ker so vse
 absolutne, je tak logični kozel, da ga naš um ne prebavi zlepa. S takimi
 neslanostmi se boste le blamirali.“

Pristavljati nimamo ničesar, le glede „absolutnih resnic“ izjavljamo,
 da se hočemo poboljšati ter jih prihodnjič postavimo v prav debel narekovaj.
 Kakor se kaže, so taki tehnični pripomočki za gotove ljudi nujno potrebni,
 zlasti, če čutijo v sebi nekoliko filozofične žilice in znajo „logično misliti“.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

To številko smo poslali po povzetju samo onim, katerim smo pošiljali „Omladino“
 na ogled in je niso vrnili. Dijaškim naročnikom pošljemo prihodnjo številko po povzetju.
 Dijaške naročnike prosimo, da nam sporoče svoje počitniške naslove čim preje.

GRIČAR & MEJAČ

Prešernove ulice št. 9 LJUBLJANA Prešernove ulice št. 9

priporočata v največji izberi po najnižjih cenah

obleke za gospode, obleke za dečke, obleke za otroke, površnike
 za gospode in dečke, žakete za dame, paletô za dame, plašče
 ————— za deklice. —————

Slaščičarna in pekarna

JAKOB ZALAZNIK

Stari trg št. 21

Mestni trg 6 o Sv. Petra cesta 26.

V poletnih mesecih

sladoled in ledena kava.

△△△ KAVARNA. △△△

Telefon št. 194.

Veronika Kenda

v LJUBLJANI

Dunajska cesta št. 20

priporoča

svojo veliko zalogo papirja,
pisalnih in risalnih potrebščin.

Cene nizke.

Postrežba točna in solidna.